

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN ŞİİRİNDE SAYILARIN DİLİ

Emel Aydın ÖZER

*“Kim duymaz
İçinde sayılar olduğunu
İçinde yansıdığını sayıların
Hepsi birer eylemdirler
Başlangıçlardan ta ötelere”*
(Dağlarca, 1985: 3)

Türk düşünce sisteminde sayılar sadece somut değil, soyut olarak da kültürel bir değer taşır. İnsanlık geliştikçe sayılar da onlarla beraber gelişir. İnsanların yaşanmışlıkları arttıkça sayıların işlevselliğinin de arttığı görülür. Dolayısıyla sayılar sadece “sayım” için kullanılmayan yanında insanların zihinlerinde farklı çağrışımlar da oluşturmaya başlar. Böylece sayıların algısal ve anlamsal alanı katmanlar hâlinde genişler.

Sayıların evrenselliğinin yanında milliliği de vardır. Her milletin kültürel hafızasında sayılara yüklediği anlamlar farklıdır. Örneğin; Çinliler “7” sayısını uğursuz kabul ederler fakat bizim kültürümüzde 7, kutsal bir sayıdır.

Kelimelerin millî hafızadaki anlamsal karşılıklarını, kendi hayal dünyasıyla harmanlayan ve böylece onlara yeni ve farklı anlamsal katmanlar kazandıran, birer sözcük sever olan şairlerin bazılarının sayılarla da arası iyidir. Bunlara verilebilecek en belirgin örnek; Fazıl Hüsnü Dağlarca’dır. Şiir kitaplarından birinin adının Sayılarda olması, bu kaniya varmamızı sağlayan önemli delillerden biridir. Çocuklar için yazdığı şiirlerinde de diğer şiir kitaplarında da sayılarla ilgili şiirlere rastlamak mümkündür.¹ Biz bu çalışmada, adını *Sayılar*da koyduğu şiir kitabında şairin, sayılara yüklediği anlamlar üzerinde duracağız.

Hangi sayıya ne gibi anlamlar yüklediği bahsine geçmeden önce, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın bu kitapta genel olarak sayılara bakışı ve onları algılayışı üzerinde

¹ Çocuklar için yazdığı *Kuş Ayak* (1971) adlı şiir kitabında 0’dan 10’a kadar sayılar benzetmeler yoluyla tanıtılır. *Çocuk ve Allah* (2010) adlı şiir kitabında başlığı “86” olan bir şiiri vardır. Örnekleri çoğaltmak mümkündür.

durmak faydalı olacaktır. *Sayılar* kitabındaki “Dinlediklerimiz” adlı şiirinde evrenin kaynağının “sayı” olduğunu ifade eder: *Kim duymaz/ İçinde sayılar olduğunu/ İçinde yansıdığını sayıların/ Hepsi birer eylemdirler/ Başlangıçlardan ta ötelere* (Dağlarca, 1985: 3). “Yaşamda” şiirinde de bütün evreni bir “sayılar evi” olarak görür. (Dağlarca, 1985: 57). Aslında evrende var olan her nesnenin sayılardan var olduğunu dile getirir. Sadece bununla kalmaz; “Sayı Kuşları” şiirinde uygarlığı ve bütün bilimleri sayılarla açıklar (Dağlarca, 1985: 57). Kimya ona göre, “erimiş sayılar”dır. Fiziği “*sayılar eylem olurlar kımıldarken kendilerini*” diye tarif eder.

Empedokles, evrenin dört unsurdan meydana geldiğini söyler: Su, hava, ateş ve toprak. Ancak Pythagoras’un felsefi düşüncesini benimseyen Pisagorcular, uyumlu seslerle sayısal oranlar arasındaki bağlantıdan hareket ederek her şeyin temelinin “sayı” olduğu ve evrendeki tüm oranların “sayısal” olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Pisagorcular ilk unsur olarak “sayı”yı benimseyerek maddenin aslının su, hava, ateş ve toprak gibi somut bir şey değil; tam tersine soyut bir şey olduğunu ileri sürmüşlerdir (Aster, 2000: 37).

“Dağlarca muhayyilesinin temel kaynakları, her zaman, hayatı var eden dört temel (toprak, su, ateş ve hava) ögedir” (Narlı, 2007: 396). Onun şiir evreninin merkezini oluşturan, bu dört unsurdur fakat sayılar da onun için büyük öneme sahiptir. Hatta *Sayılar* adlı şiir kitabında sayıların yaradılıştaki rolü olduğunu söylemiştir. Sayılara yüklenen bu anlam, âdeta onları sözcüklerden daha önemli hâle getirir.

“Deyişler” adlı şiirinde sayılarla harfleri yan yana yazar (Dağlarca, 1985: 4). Bu durum, şairin farklı gibi görünen bu iki topluluğu “aynı” olarak değerlendirdiğine dair bir işaret kabul edilebilir. Şairin diğer eserlerini taradığımızda karşılaştığımız bir bilgi, konuyu netliğe kavuşturmamızı sağlayacaktır. Dildeki Bilgisayar adlı kitabına yazdığı “Giriş” bölümünde şöyle der: “Dilbilimciler sayıların da birer bildirişim içerdiğini unutmuşlar, onları sayıbilim-matematik görenek önemsememişler, dışlamışlar ya da başka bir bilim dalı saymışlar. Sayılar da birer sözcük, birer sözcükler dizgesi değil midir?” (Dağlarca, 2000: 21). Sayıları sözcük olarak görür fakat yine de şairin, sayılarla sözcükler arasında farklılıklar olduğunu kabul ettiğini “Kendi” adlı şiirindeki şu alıntıdan anlıyoruz: *Ayrı yaşamaları vardır/ Sözcüklerle/ Sayıların* (Dağlarca, 1985: 19). “Töreni Duyarken”de sözcüklerin uyumasına karşın sayıların uyumadığını belirtir: “*Sözcükler uyur/ Okurken yazarken uyandırırız onları/ İşte içimizdeki törenden belli/ Sayılar uyumaz*” (Dağlarca, 1985: 6).

Sayıardan ve harflerden oluşan bu iki ayrı topluluğu iki ayrı “dil” olarak kabul eder. “Sayılar Diliyle Sözler Dilini Kaynaştırmak” (Dağlarca, 1985: 7) adlı şiirde insanların bu iki farklı dile nasıl baktığını anlatır ve sayılarla harfleri barıştırmak, kaynaştırmak gerektiğini düşünür. Sayıların 10 imden oluştuğunu, bunlardan meydana gelen rakamsal grupların da bu sayılar dünyasının “kelimeleri” olduğunu söyler. Sayıların rakamsal değerlerinin büyümesi, bir yaratığın devleşmesi, insanlaşma-

sı olarak algılanır. Sayıların insanlar tarafından dışlandığını, sevilmediğini düşünür. Ama ikisi kaynaşırsa anlamının da söz söylemenin de kolaylaşacağına inanır.

“Öteki Us”ta sayıların, sözcüklerden daha gerçek olduğunu söyler ve bunun sebebini de açıklar: “Çizgileri değişik yazılsa da/ Görüntüleri bozulamaz/ Bütün dillerde sayıların/ Bu neyi gösterir/ Sayıların sözcüklerden daha gerçek olduğunu” (Dağlarca, 1985: 35). Burada sözcüklerin çok anlamlılığına bir gönderme yapıldığı görülür. Ulusların arasında hem alfabe hem de dil farklılıkları vardır; bu da hem görüntü hem de anlam olarak farklılıklar doğurur. Fakat sayıların yazımları arasında bu kadar fazla farklılık yoktur ve en önemlisi; dünyanın neresine gidilirse gidilsin, yazılışı ya da söylenişi farklı olsa da “iki” hep aynı miktarı gösterir. Şaire göre bu durum, sayıları daha üstün ve dolayısıyla daha gerçekçi kılar.

“Sayı Kuşları Daha”da sözcüklerin oturmuş; sayıların ayakta gibi durduğunu söyler: “Sözcükler oturmuş gibidirler, sayılar ayakta gibi.” (Dağlarca, 1985: 58); “Atlara Saygı”da sözcüklerin yeryüzünü ayırdığını, sayıların birleştirdiğini dile getirir: “Sözcüklerimiz başka da sayılarımız başka değil/ Ayırmış sözcükler yeryüzünü hep/ Sayılar birleştirmiş” (Dağlarca, 1985: 14).

Şair, sayılarla yıldızlar arasında da bir bağ olduğunu düşünür. “Yansımaların Tadı” şiirinde bunu açıkça ifade eder: “Sayılardır/ Gökyüzünde parlayan (Dağlarca, 1985: 5). Şair burada, insanların sayma ihtiyacının geceleri parlayan, gökyüzünde asılı gibi duran yıldızların çokluğunu görmenin verdiği heyecanla bağlantılı olduğunu düşündürür. Yani sayıların ortaya çıkışının yıldızlarla ilgisi olduğu kanaatinde. Ayrıca bu, sayıların ortaya çıkış tarihinin ne kadar eskilere dayandığının bir göstergesidir. Çünkü şair, sayıların varlığının yaradılış kadar eskiye dayandığını “Yaradılışla eskil” dizesiyle ifade eder. “Gök’le Sayı” şiiri, yine yıldızlarla sayılar arasında kurulmuş çağrışımlar barındırır. Şaire göre yeni yıldızlar ortaya çıktıkça onu sayacak yeni sayılar da gerekmede ve bu yeni yıldızlar, yeni sayılar ortaya çıkarmaktadır. Bu, böyle bir eşitlikle devam eder. Sayıları âdeta yıldızlarla tanımlar: “Sayılar dolusu gök: Yıldızlar” (Dağlarca, 1985: 42).

Şaire göre sayıların sahip olduğu kimi özellikler vardır. Bunların bazıları zaten var olan, bazıları da şair tarafından çeşitli algı farklılıkları vasıtasıyla eklenen niteliklerdir. “Kendini Açılan” şiirine göre sayılar sihirlidir ve “Sayıların gizi var”dır (Dağlarca, 1985: 8). Sayı gizemciliği oldukça eski bir inançtır; Pythagoras’a kadar götürülebilir. Platon da sayıların, doğanın gizemlerini çözecek belli anahtarlar içerdiğini kabul eder. Annemarie Schimmel’in *Sayıların Gizemi* adlı eserine göre, Basra’daki ön-İsmaili grubu İhvan-üs-safa, Saflık Kardeşliği, ilk kez Yeni-Platoncu ve Pisagorcü görüşleri geniş bir biçimde kullanmıştır. Saflık Kardeşliği’ne göre sayı bilimi, her şeyin aslını oluşturan birlik ilkesini anlamının bir yoludur. Bu bilim doğanın üstünde bir bilim ve diğer bütün bilimlerin kökenidir. Tanrı’nın dünyayla ilişkisi “1”in diğer sayılarla ilişkisine eşittir. Saflık Kardeşliği için gezegenlerin sayısı olan “7”, göklerin sayısı olan “9” ve bütün sayıların en mükemmeli olan

“28” in ayrı bir önemi vardır. “28” sayısı ayın tam bir dönüşüne ve Arap abecesindeki harf sayısına karşılık gelir. Özellikle harflerle sayılar arasında yer değiştirebilme olanağı; Kur’an yorumlarında, gizemci Müslümanlar arasında, kehanetlerde, şiirde ve ebcedin kullanımında birçok işlemin yapılmasına yol açmıştır (Schimmel, 2000: 28-29).

Fazıl Hüsnü, herkesin bir sayısı olduğuna inanır: “Hepimizin sayısı var/ Güneşte/ Ya da güçlü aydınlıklarda ortaya çıkar” (Dağlarca, 1985: 11).

Dağlarca yine gökyüzüyle ve ışıkla sayılar arasında bağlantı kurar. Sayının ortaya çıkabilmesi, güçlü bir aydınlık kaynağının varlığına bağlıdır. Bizim sayımız bizi temsil eder ve bizden geriye bir tek o kalır. “Karşılıklı Yansıma” şiirinde sevdiğimiz, uğurlu saydığımız birer sayımız olduğunu söyler. İkinci dörtlükte konuya farklı bir boyuttan yaklaşır ve belki de hepimizin, sayıların sevip uğurlu saydığı birer sözcük olduğunu ifade eder. Yani sayılar ve sözcükler olmak üzere iki farklı boyut olduğunu düşünür. Şiirin başlığından da anlaşılacağı gibi, bu iki boyutun iki farklı yansımasını bize anlatır.

“Kış”ta, büyük sayılar, küçük sayılardan daha kalabalık olduğu için onların kışın daha az üşüdüğünü ifade eder (Dağlarca, 1985: 18). Bu ifade de onları birer canlı olarak gördüğünü düşündürür. “Ondaki” (Dağlarca, 1985: 51-52) şiirinde ise “Canlıdirlar uykulardan uyanmalardan uzak” diyerek onların canlı olduğunu açıkça ifade eder. “Dev Bilgisayarın Yanıtları” (Dağlarca, 1985: 20-21), şairin sayı algısıyla ilgili birçok sorunun cevabını bulmamızı sağlar. Fazıl Hüsnü burada dev bilgisayarı konuşturur. Özellikle bilgisayarı seçmesinin nedeni onun işleme mantığının sayılara dayanması olabilir. Dolayısıyla, sayılarla ilgili en temel bilgileri ondan öğrenmek istemesi tesadüfi değildir. Şiirde geçen diyaloglara göre; sayılar, doğadaki düzenden doğmuştur ve bu bir “yaşamak”tır. Sayıların ortaya çıkmasıyla sevmek ve çoğalmak başlamıştır. Bunu, doğadaki tüm canlıların üremesine gönderme olarak değerlendirmek mümkündür. Sayılar, başlangıçtan beri vardır. Sayıları kimse bulmamıştır; onlar insanları bulmuştur. “Değişim”de (Dağlarca, 1985: 24), sayıların da insanlar gibi ve onlarla beraber büyüyüp değiştiğini söyler. “Yıl Sayıları”nda (Dağlarca, 1985: 28) bunu daha da netleştirir ve insanın büyüdükçe “yaş” denen yeni bir sayıya sahip olduğunu ifade eder. “Kaç Olmak”ta (Dağlarca, 1985: 39) da insanların sahip olduğu sayıların yaşam sürdükçe azalıp çoğaldığını anlatır. Bu süreç, Tanrı’nın ve yaratılışın simgesi kabul edilen “1” ile başlar fakat hep böyle devam etmez. “Sıla Sayırlığı”nda (Dağlarca, 1985: 26) sayıların hafızası olduğunu dile getirir. Bazen “ben bu yeri daha önce gördüm” hissine kapılmamızın, yani yaşadığımız bu dejavunun sebebi; sayıların daha önce buralarda yaşamış olmasıdır. “Eylem Sayılandır” şiiri, adından da anlaşılacağı gibi, hareketi başlatanın sayılar olduğunu anlatır. Sayılar çoğaldıkça, ortaya çıkan bu çokluk, hareketi meydana getirecektir. “Sayı Kuşları Daha”ya göre, “1” en yaşlı, en bilge sayıdır (Dağlarca, 1985: 58-59). Çünkü daha önce, hatta en önce yazılmıştır. “9” ise daha genç, daha güzeldir. İn-

sanların eşitliğinin kaynağının sayıların evrensel eşitliği olduğunu, sayısal değer olarak milyarları geçse de sayıların iki ele sığabilmek gibi bir mucizeye sahip olduğunu, insanların sayı kökenli olduğunu ifade eder. “1.000.000.000 Dede” şiirine göre, bazı büyük sayılar küçük sayıları görünce onları küçümser. Büyüklükleriyle gurur duyar. Bu şiirde yaşlı yani rakamsal olarak büyük bir sayının hikâyesini anlatır. Yıllarını böbürlenerek geçirir bu sayı. Çünkü yanına gelen her sıfırın ona değer kattığını düşünür. Fakat bir gün göldeki yansımına bakar ve onların aslında “sıfır” değil; onun boynuna dolanmış kocaman zincirler olduğunu görür. Sayıları sevmeliyiz fakat onlara olduklarından fazla anlam yükleyip onların esiri olmamalıyız, demek istemiş olabilir Dağlarca. “İleri” (Dağlarca, 1985: 49) şiirine göre, sayıların birbirinin ardınca giderek çoğalmasının sebebi onların geleceğe uzanması, “gelecek” olmasıdır. “Size Adanmışlar”da (Dağlarca, 1985: 34) sayılar, en sadık dostumuz ilan edilir. Çünkü öldüğümüzde tüm sevdiklerimiz bizi bırakıp gider fakat sayılar, doğum ve ölüm tarihimiz olarak mezar taşımızda durur, böylece hep bizimle kalmış olur. “İmgelem”de de benzeri bir durum söz konusudur (Dağlarca, 1985: 47). İnsanın ölmesini, onun sayısının durması şeklinde yorumlar. Ona göre ölmüş insan; sayısı konmuş, geleceğin aydınlığına çağrılmış insandır. Millî hafızamızda yer etmiş sayıları şairin kendi çocukluğuna dair hatıralarıyla harmanladığı “Kutsal Sayılarımız Önünde” şiirinde bu sayılar “3, 7, 9, 40” olarak verilir. Anneannenin bu sayılardan herhangi birini duyduğu zaman, onun etrafında oluşturulmuş inanç gereği, yaptığı hareketleri anlatır. Bunların bir kısmı tabu sayılardır: “üç harfliler”, “kırklar”, “kırklara karışmak”... Bu gibi kalıplar içerisinde çeşitli yeni anlamlar kazanan bu sayılar, telaffuzları sırasında çeşitli önlemler alınması gereken kavramları, varlığına inanılan soyut varlıkları çağrıştırır. Dağlarca'nın çocukluğundan kalma bu anı da bizdeki bu geleneği hatırlatır. Bu da gösterir ki, kimi sayılara kutsallıkla ilgili yüklenen anlamlar, Dağlarca'nın şiirinde de yer bulmuştur.

Fazıl Hüsni, şiirlerinde matematiksel işlemlere de yer verir. Fakat bu, onun kendi matematiğidir ve sonuçlar, onun verdiği değerlere göre şekillenir. “1+3=3 / 2+2=4 / 3X4=7 / Çözüm: / Tanışsa bir kişi / Üç kişiyle / Üç ederler / Ayrı ayrı tanışmışlardır çünkü / İki kişi / İki kişiyle ayrılırsalar / Unutmaz birbirini kimse / Üç kişi tartışsa dört kişiyle / Olurlar / Yedi kişi” (Dağlarca, 1985: 38).

Ona göre bütün önemli olaylarda sayıların payı vardır. “En Büyük Devrim” (Dağlarca, 1985: 45), 1996 yılında uzaya fırlatılan Türksat 1C uydusunu ele alır. Sayılar sayesinde yapılan bu devrim Dağlarca'ya göre taşın, demirin, tekerleğin bulunmasından da önemlidir.

“Sıfır”, kendi başına değeri olmayan fakat başka bir sayının sağ tarafına gelince onun sayısal değerini büyüten sayıdır. “Kasa” şiirinde “1’le 1000000= dir 0’sız” diyerek bunu ifade eder. (Dağlarca, 1985: 13). “Mutluluğa Varmak” şiirinde 2 sayısının yanına 0 geldikçe sayılar büyür ve sıfır sayesinde sayılar büyüdükçe mutluluk artar. Çünkü birlik beraberlik artar, güç artar. “1.000.000.000 Dede” şiirinde sıfır-

larının fazlalığı dolayısıyla böbürlenilen bir sayı hikâye edilir. Burada ise sıfırların çok olmasını gereğinden fazla önemsenmenin, kendini bol sıfırlara esir etmenin kötülüğünden bahsedilir. Dolayısıyla sıfırın fazlalığı bazı sayılarda, insanlarda olduğu gibi, kibre sebep olmaktadır. Bu, dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

“Bir”, en yaşlı ve bilge olan sayıdır. Yaradılışın kaynağıdır. Her şey ondan var olmuş, onunla başlamıştır. “Özlem” (Dağlarca, 1985: 44) şiirinde “Bütün yaratıkların yüreği 1 ise/ Nedeni sevmek seni” diyerek 1’e yüklenen bu özel anlamı dile getirir (Dağlarca, 1985: 44). Bu sayı en başta yer aldığı için diğerlerine hep uzak kalmıştır; özellikle de “9”a. İki sayının birbirini özlediğini düşünen Dağlarca, bazı şiirlerinde onları birbirine yaklaştırarak bu özlemi dindirmeye çalışır: “Para sayılırken 1111’le/ 9999/ Değdiler birbirine azıcık/ Öyle sevindiler ki/ Aydınlandı iki eli para sayanın” (Dağlarca, 1985: 15).

“İki”, yaradılışla ilgili olan önemli sayılardan diğeridir. “1”in varlığından sonra artık çokluk başlamıştır. Her şey, zıttıyla vardır. Bu zıtlık, ikilik olarak ifade edilir. Ayrıca birçok canlının yaradılışında bu sayı görülür: İnsanın iki kolu, iki gözü, iki bacağı vardır; kuşların iki kanadı vardır vs. Dağlarca “iki”yi daha çok, canlıların bahsettiğimiz özelliğine gönderme yapmada kullanmıştır. “Yaramazlıklar” şiirinde “Kör demektir kuş kanadında/ 2’nin/ Gökke alay ettiğini görmeyen” (Dağlarca, 1985: 9) diyerek sayıların evrenin her yerinde olduğunu, bunu görmeyenin kör olduğunu söyler. “Özlem” şiirinde “Kuşun kanadı 2’yse/ Nedeni kolları sevmek” (Dağlarca, 1985: 44) diyerek 2’yi yine kuşun kanatlarıyla hatırlatır.

“Üç”, kültürümüzün kutsal sayılarından biridir. Dağlarca, bu sayıyı kutsallığıyla anmanın yanında onun sahip olduğu şekilden yola çıkarak da şiirlerinde bu sayıya yer verir. “Kutsal Sayılarımız Önünde”de “3”, kutsal sayılardan biri olarak anılır. “Kasa” şiirinde yer alan “5 yüzünü görmemiş 3’ün neredeler” (Dağlarca, 1985: 12) dizesi, bu sayının yazılışıyla ilgilidir. “3” ün yuvarlak kısımları, Dağlarca tarafından, o sayının yüzü olarak algılanmaktadır. 5, 3’ün soluna yazılınca onun yüzünü göremez ve Dağlarca’ya göre 5, buna üzülmemektedir.

“Dört” sayısı Dağlarca’nın bu kitabında çoğunlukla “yön” ile bağlantılı olan kullanımlarda karşımıza çıkar. “Kasa” şiirinde yer alan “Toprak altındaki 4 yön 4 yeşil çığlık/ Yarın çınar kökleri ya bu gün neredeler” (Dağlarca, 1985: 13) dizeleri; “Özlem” şiirinde yer alan “Arabanın tekerleği 4’si/ Nedeni yönleri sevmek” (Dağlarca, 1985: 44) dizeleri buna örnek verilebilir. Şairin bu sayıya önem verdiği, başlığı ve içeriği tamamen ona ayrılmış bir şiir yazmış olmasından da anlaşılabilir. “4’ün Egemenliği” (Dağlarca, 1985: 46) şiirinde, bu sayının dünyanın hâkimi olduğunu düşünür. Dünyanın yuvarlak olmasına rağmen akıl dört yönlü bir kapalılık içinde olduğunu düşünmekte, bir kare hayal etmektedir âdeta. Bu da “4”ü aklın hâkimi yapar.

“Beş”, Dağlarca’nın bu kitabında hem şekil olarak hem de canlıların yaradılış özellikleriyle bağlantılı olarak ele alınır. “Özlem” şiirinde “Kavalın deliği 5’si/ Ne-

deni parmakları sevmek” (Dağlarca, 1985: 44) diyerek insan yaradılışına gönderme yapar. İnsan, sahip olduğu özellikleri göz önünde bulundurarak icatlar yapmaktadır. “Kasa” şiirinde “3”ün yüzünü göremeyen “5”in üzülüşünden bahseder. Bu sayıları birer canlı, onların yuvarlak kısımlarını da bu sayıların yüzü olarak algılar.

“Altı” sayısı da hem nesnelere sahip olduğu özelliklerle bağdaştırılarak hem de sayının şekilsel özelliklerinin şaire hissettirdiklerine göre yeni ve farklı anlamlar kazanarak yer bulur şiirlerde. “Kasa” şiirinde bu sayının yuvarlak kısmı bir gövde ya da aşağıda kalarak yer değiştirmiş bir baş olarak tasvir edilir. “Yaramazlıklar”da (Dağlarca, 1985: 9) zardaki altı deliği “şişman altı” olarak niteler ve zarda bu sayının var olduğunu fark etmeyenin kör olduğunu ifade eder.

“Yedi” sayısı, “Kutsal Sayılarımız Önünde” şiirinde sayılan kutsal sayılardan biridir. Diğer sayılarla bir araya gelerek farklı anlamlar kazandığına ileride değinilecektir.

“Sekiz” sayısına rastlanmamasına karşılık “9”a bolca yer verilmiştir. Sadece bu sayının anlatıldığı bir şiirin bulunması, Dağlarca'nın bu sayıya önem verdiğini gösterir. Sayı hem şekil olarak hem de şairin 9'a yüklediği anlamlar açısından zengin bir imgeye sahiptir. Şair dokuzu en yaratıcı sayı olarak kabul eder. “Başlı Büyük Olan” (Dağlarca, 1985: 16) şiirinin hem başlığı hem de ilk beşliği ona ithafen yazılmıştır. Şaire göre bütün sayılar yaratıcıdır fakat bu sayıların içinde en üstünü 9'dur. Bunun sebebi; bu sayının başının büyük olmasıdır. Dağlarca, 9'un yuvarlak kısmını, bu sayının başı olarak düşünür. Bu yuvarlaklık onun yazıldığı sayı grubunun daha hacimli, daha büyük görünmesini sağlar. “Sayı Kuşları Daha” şiirine göre en genç, en güzel sayıdır. Ayrıca kutsal sayılardandır. “Gece 9'u” şiirinde 9 sayısının zamanla bağlantılı olarak ortaya çıkan çağrışımları ifade edilir. Gecenin koyu karanlığında gelen eski bir ziyaretçi gibidir. Her gece aynı saatte, tam 9'da gelir. 9'u 1 gece işi bir ter ve uçup gider. Bir kuş gibi tasvir edilir. Gece 9'u herkese farklı şeyler çağrıştırır: “Çocuklar uyku der ona/ Yaşlılar yatsı/ Gençler ses çılgınlığı” (Dağlarca, 1985: 23). Gece 9'u gelince insanlara biraz uyku, biraz sıcaklık, biraz da umut getirir. Zaman geçer ama o hiç yaşlanmaz; çünkü sonsuzdur.

Annemarie Schimmel'in *Sayıların Gizemi* adlı kitabından edindiğimiz bilgiye göre Çinliler, Moğollar ve Türkler “9” sayısını çok severlerdi. Türklerin önde gelen kabilelerinden biri “Dokuz Oğuzlar” olarak bilinir. Kutadgu Bilig şairi Yusuf Has Hacip gün doğumunu, öne sıra “9” altın renkli sancağın taşındığı hükümdarın görünüşüyle karşılaştırır. 9 göksel küreden söz eden Türkler, “9'dan öte hiçbir şey yoktur” derler. (Schimmel, 2000:183)

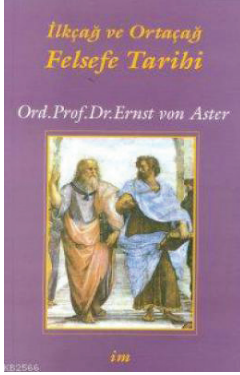
“On” sayısı parmaklarla bağlantılı anlatımlarda karşımıza çıkar. “Sayı Kuşları Daha” şiirinde “Sayılar mı parmağımızdan düşmüştür, 10 par-/ mağımız mı sayılardan” diye sorgular şair. Parmaklarımızla sayılar birbiriyle öylesine sıkı bağlantılıdır ki, şair bile bazen hangisinin önce var olduğunu unuttur ve bu içsel sorgulamaya

bizi de davet eder. “Ay Doğdu” (Dağlarca, 1985: 10) şiiri 10 sayısı ile ilgili ilginç bir örnektir. Şiirin ilk dizesinde bu sayıyı yazar fakat diğer dizelerde sayıyı “1, 0, 1, 0” şeklinde virgüllerle ayırır. Bu sayıların onda yaptığı çağrışımları aktarır. Bunlar şairin anılarıdır. Sayı saymanın başlangıcı gibi anı parçalarının başlangıcını da gökyüzüdür. Şair gökyüzüne bakar; gökyüzünde ay ve yıldızlar yerine sayıları görür. Bu sayı “10”dur. Onun hayatında önemli bir yere sahip olduğu anlaşılan birini ilk gördüğü akşamki gibidir gökyüzü. O kişinin ellerinin soğuk olduğunu hatırlar. Gökyüzünde dolunay vardır. Belki de gökyüzüne “10” demesinin sebebi budur. Dolunayın yuvarlak şekliyle “0” arasında bir bağlantı kurmuş ya da “10 numara” tabirine gönderme yaparak manzaranın mükemmelliğine vurgu yapmış olabilir.

Şair sayıları tek tek kullanmanın dışında onları bir arada da kullanır. “Başı Büyük Olan” şiirinde ayakkabı numarası olarak 41, gömlek numarası olarak 39, kıyafet bedeni olarak 54 sayıları geçer. Beden numaralarıyla ilgili ilginç bir açıklama yapar: “Siz 41 giymiyorsunuz/ Ayağımız 41’in” (Dağlarca, 1985: 17). Burada sayıların bizim üstümüzdeki hâkimiyetine vurgu yapar. Benzeri bir anlatımla “Başkasının Şapkasını Giymek” şiirinde de karşılaşırız. (Dağlarca, 1985: 41).

Şair “1789” adlı şiirinde Fransız Devrimi’nin tarihine dikkat çeker: “Bütünler yönleri onlar/Yolunu açar gerçeğin/Örnek mi istiyorsunuz işte/1789 (Dağlarca, 1985: 27). Geçmişte kalan sayılar bugün görünmese bile silinmez; onların yaptıkları geleceği etkiler. Böylece her sayı, yeni yeni çağrışım alanlarına sahip olur.

“86” sayısı Dağlarca için çok özel bir anlama sahiptir. Bu sayıyı o kadar çok sevmiştir ki hem *Çocuk ve Allah* (Dağlarca, 2010: 26-27) hem de *Sayılar* (Dağlarca, 1985: 33) adlı kitaplarında bu sayıyla ilgili birer şiire yer vermiştir. Bu sayının hikâyesini *Çocuk ve Allah*’taki “86” başlıklı şiirde anlatır. Dağlarca’nın okuldaki ilk günüdür. Öğretmeni her birine birer sıra numarası verir. Bu, sınıf içi yoklamalarında kullanılacak olan okul numarasıdır. Bu sayıyı ezberlemelerini ister. Şair 86 sayısını çok sever. Unutmamak için eve gidene kadar yol boyunca tekrar eder. Eve geldiğinde bu iki rakamı ayrı ayrı defterine yazar ve defterden koparıp dolabına asar. Heyecanla ablalarının göreceği saati bekler. O saat gelir fakat işler pek de umduğu gibi gitmez. Çünkü şair, sayıların yerlerini karıştırmış bu sayıyı 86 yerine 68 şeklinde dolaba yapıştırmıştır. Bunun üzerine ablaları ona gülmüştür fakat o neden ona güldüklerini anlayamamıştır. Sayıların yerlerini değiştirmenin onların değerlerini değiştirdiğini daha sonra anlayacaktır. Böylece bu sayı, onun anıları arasındaki yerini almıştır. “O Çok Güzel” şiiriyle de bahsi geçen anısına gönderme yapar. Bu sayı sayesinde okuyup başarılı olduğunu anlatır. Bu sayıyı adıyla eş görür ve şöyle der: “İlkokula gittiğim gün bana verilen/Okununca/Burda dediğim sayı/86 olan ses/Adımla eş anlam” (Dağlarca, 1985: 33).

Sonuç

Dağlarca, *Sayılar*da adlı Şiir kitabında hayatı sayılarla algılamaya çalışmış, evrene sayı olarak da bakılabileceğini göstermek istemiş ve ortaya oldukça yaratıcı imgeler çıkmıştır. Buradaki maksadının; sayıların harflerden hatta hayattan bağımsız, onların dışında olmadığını insanlara göstermek, sayıları insanlara sevdirmek olduğu söylenebilir. Sayılar, onun için âdeta yeni bir dil, yeni bir imgelem alanı olmuştur. Bu anlam alanları hem kültürel hafızamızla hem Şairin anları hem de hayal dünyasıyla harmanlanarak oluşmuştur. Sadece onun sayılara yüklediği anlamları tespit edebilmenin bile, Dağlarca'yı anlayabilmede önemli bir adım olduğu kanaatindeyiz.

Kaynaklar

- Aster, Ernst von (2000), *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi*, Vural Okur (ev.), İstanbul: İm Yayınları.
- Dağlarca, Fazıl Hüsni (1985), *50 Yıl Sonrakiler*, 3. Basım, İstanbul: Özgür Yayın-Dağıtım.
- ____ (2000), *Dildeki Bilgisayar*, İstanbul: Doğan Kitap.
- ____ (2010), *ocuk ve Allah*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Narlı, Mehmet (2007), *Şiir ve Mekn*, Ankara: Hece Yayınları.
- Schimmel, Annemarie (2000), *Sayıların Gizemi*, (ev.) Mustafa Küpüşoğlu, İstanbul: Kambalı Yayınevi.